

Gezien, gezien

Thérèse Heijne

Gezien, gezien

Thérèse Heijne

*Als waardering en ter inspiratie
aangeboden bij het vijftienjarig
jubileum van Moria.*

*Aan medewerkers en allen die
betrokken zijn bij de begeleiding
van de bewoners van Moria.*

Het grote verhaal van Moria gaat over
Abraham en Isaac op de berg.
De kleine verhalen van Moria gaan over
de bewoners van het Heidehuis.

Of is het andersom?
Zijn de kleine verhalen ook groot en
is het grote verhaal ook klein?

De verhalen, groot en klein,
vallen in elkaar,
als in de verhalen
mensen elkaars gezicht zien.

Gezien worden, gedragen worden door elkaar, door de Ander
Elkaar zien, elkaar dragen.

Werken aan vrijheid is
elkaar uitzicht geven, hoe dan ook!

*Jacques Scholte f.m.s.
voorzitter*

Gezien, gezien

Over losers en antihelden

Ik heb een bijzondere voorliefde voor de verhalen van het Oude Testament. Omdat ze weerbarstig zijn, eigenaardig, en zeker niet flauw. Een aantal bijbelse figuren zijn me erg dierbaar, vooral omdat ze meer op een loser lijken dan op een held. Isaac bijvoorbeeld. De middelste aartsvader, haast zwijgzaam ingeklemd tussen twee reuzen Abraham, zijn vader, en Jacob zijn zoon. Isaac wordt door zijn vader Abraham bijna geofferd op de berg Moria en zegt daar zo goed als niets. Het dramatische gebeuren op Moria lijkt vooral een zaak tussen Abraham en de Enige God. En Isaac? Die ligt erbij en kijkt er naar. Toen André Stuart mij uitnodigde om vandaag te vertellen over de gebeurtenis op de berg Moria besloot ik mijn affiniteit met antihelden en losers te volgen en deze keer de spot te zetten op Isaac. Afgelopen maanden heb ik me in zijn verhaal verdiept. En terwijl ik daar mee bezig was, zocht ik ook contact met jongens van Moria, hier in Nijmegen. Wat was hun verhaal? Kan je hen ook verliezers noemen? En zijn er linken met dat oude verhaal op de berg Moria?

In de schaduw

In het verre oosten, waar de zon opgaat en vurig schijnt, werd eens een kind geboren uit twee stokoude mensen. Abraham en Sarah, zij hadden nooit hun heimelijke hoop op een kind opgegeven. En toen kwam Isaac... Ze noemden hem zoon van belofte, want de Enige God had hen verzekerd dat Abraham vader zou worden van een groot volk. Abraham was een markant man, die altijd en overal in het middelpunt stond. De jonge Isaac was een stille jongen die nooit uit de schaduw kwam van de knoestige eik die zijn vader was. Het liefst hing hij rond in de buurt van zijn moeder. Maar toen hij oud genoeg was, nam zijn vader hem overal mee naar toe. Naar de herders in het veld. Op zoek naar waterputten. Of op jacht naar wild. Als het donker was wees Abraham de jongen op de ontelbare onsterfelijke sterren. En vertelde dat de Enige God hem had beloofd dat zijn nageslacht talrijker zou zijn dan de sterren. En Isaac maar luisteren naar de grote verhalen van zijn vader. Eens vertrouwde hij zijn moeder toe dat hij er bang voor was. Dat grote nageslacht. Wie moest dat uiteindelijk allemaal waarmaken? Hij? In zijn eentje? Kon hij dat wel? Vaak trok hij zich terug in zijn eigen tent en probeerde nergens, nergens aan te denken.

Nergens aan denken

Op een mooie dag in de zomer zitten we in de tuin van Moria. De jongeman en ik. Hij vertelt me het verhaal van zijn leven. Ik luister.

“Ik had overal schijt aan”, zegt hij. “Vooral aan nadenken. Ik deed maar wat. Blowen, rond hangen, spijbelen. Ik had een hekel aan school, school was inspanning, daar moet je nadenken. Ik wilde niet nadenken. Ik wilde feesten. Nergens naar hoeven kijken. Ging ik op stap, dan was het eind zoek. Zuipen, vechten, en nog wat dingen, dat hele kansloze gedoe. Ik hielp mezelf naar de tering. Kon mij toen helemaal niets schelen. Niet nadenken, nee, want dan zag ik dat ik mijn moeder pijn deed, of mijn zusje, dan voelde ik me zo’n loser.”

Op pad

Op een ochtend werd Isaac gewekt door zijn vader. “Sta op”, fluisterde Abraham, “we gaan op reis”. Buiten de tent wachtte Abraham met de ezel. Hij zette Isaac voor zich op het zadel en daar gingen ze, zonder Sara wakker te maken. Achter hen aan, twee knechten, elk met een mand vol gekleefd hout. Het werd een lange tocht. Abraham was in zichzelf gekeerd. Waar was hij mee bezig? Waar ging deze reis naar toe? Isaac durfde het niet te vragen. Vroeg in de ochtend van de derde dag, het was nog donker, wees Abraham zijn zoon een berg in de verte. Dat is de Moria, zei hij, die gaan we samen beklimmen. Hij stapelde al het brandhout in één mand en gaf die aan Isaac om te dragen. Terwijl de twee knechten achterbleven gingen ze het bergpad op. In een loodzware atmosfeer. Af en toe keek Isaac tersluiks naar zijn vader. Wat was er toch met hem? Boven op de top van de Moria bouwde Abraham een altaar, schikte het hout en toen was het Isaac duidelijk. Natuurlijk! Ze zouden gaan offeren voor God. Maar waar was dan het offerlam? Toen hij er zijn vader aarzelend naar vroeg antwoordde die nerveus dat God overal voor zou zorgen. Daarna ging het heel vlug. Abraham sloeg een touw om het middel van Isaac, trok hem in de richting van het altaar. En Isaac? Waarom schreeuwde hij niet? Was hij bang? Verbijsterd? Waarom verzette hij zich niet? Kon hij het niet? Nam hij het als zijn lot? Slachtoffer in een zaak tussen God en zijn vader? Toen hief Abraham het mes om zijn enige zoon te offeren. Het mes blikkerde in de zon.

Kon ik er wat aan doen?

We zitten in de tuin van Moria. De jongeman en ik. We kijken naar een zwarte en een witte duif die samen vechten om een stukje brood. Hij zegt: “Ik kon er toch ook niets aan doen dat mijn ouders gingen scheiden? Ik was toen dertien. Ik had het al lang zien aankomen. Zoveel ruzies. Jaren lang. Voor mijn moeder was die scheiding heel goed. Maar ik vond het moeilijk. En mijn vader zoop zich mooi de vernieling in. Hij was een heel goede vader. Ik was gek op hem. Toen ik nog klein was, heeft hij me heel Europa laten zien. Na de scheiding heb ik een tijdje bij hem gewoond. Maar ja, die drank. Moeilijk. Nee, dat was niet goed. Toen zocht ik mijn heil bij mijn moeder. Moeilijk. Elke dag gezeik. Ik was 17 toen mijn vader stierf. Heel onverwacht. Geen afscheid of niks. Moeilijk. Na zijn dood..., ik wilde nergens bij stil staan. Ik ging overal op in met windkracht negen. Rond die tijd ging het echt mis met mij. Die hele toringzooi, kon ik er wat aan doen? Ik werd een paar keer opgepakt. Op een nacht zat ik in mijn cel. Het was bloedheet, ik zweette, ik kon niet slapen, ik werd helemaal gek. Het was vlak voor het vonnis. Niet weten hoe lang je moet vastzitten. En dat soort ellende allemaal. Alles was verkeerd gelopen. Ik weet nog dat ik ging huilen, terwijl ik nog geen eens een beeld in mijn hoofd had waarom ik huilde. Ik huilde gewoon. Dat had ik nog nooit meegemaakt. Heel raar. Het was van wanhoop. Dit kansloze gedoe. Waarom? Ik voelde me gewoon het slachtoffer van alles”.

God heeft gezien

En plotseling was er licht, een engel van God. Een hand die Abraham tegenhield. Een stem die riep: “genoeg Abraham, gezien, hoe groot jouw ontzag is voor God, gezien, gezien”. Abraham liet het mes zakken en trok Isaac overeind. Daar stonden ze, vader en zoon, beiden onthutst, oog in oog met elkaar. Geen uitleg, geen vragen, een moment te groot voor woorden. In het licht van de engel zag Abraham een ram, met zijn hoorns verward in het struikgewas. Hij offerde dat dier in plaats van zijn zoon en noemde die plek: God heeft gezien. Tot op de dag van vandaag wordt over de Moria gezegd: Op de berg van de Ene is uitzicht. Sarah heeft nooit geweten waar ze zijn geweest of wat er is gebeurd. Geen van twee zei daar iets over. Maar ze kwamen allebei anders terug. Abraham was een tijdlang diep in zichzelf gekeerd. En Isaac? Die vroeg zich jarenlang rusteloos af: “Waarom?”

Licht

We zitten in de tuin van de Moria. De jongeman en ik. Er komt een bal aangerold die hij soepel terugspeelt. Hij vertelt verder: “Toen mijn huilen ophield, die nacht in de gevangenis, vond ik mezelf terug voor de spiegel boven de wastafel. Daar stond ik oog in oog met mezelf. Ik keek heel lang, dat had ik nog nooit gedaan. Ik dacht: wat ben je nou met jezelf aan het doen, er is toch meer in het leven dan dit, er zit toch nog meer in het vat.

Dat moment zal ik nooit meer vergeten. Dat spiegeltje ook niet. Alsof er licht op viel. Een dag later hadden we verplicht schilderen, ik schilderde wat en ze vonden het allemaal heel mooi. Toen vroeg een medegevangene of ik iets voor hem wilde maken. Ik zei: “ik zal het proberen”. Ik stond ervan te kijken dat hij er iets in zag, hij wilde het meteen hebben. De verf was nog nat. Dat gaf me hoop. Dat is het licht natuurlijk. Vanaf toen kwamen er steeds meer gedetineerden en bewakers die om een schilderij vroegen. Ik kreeg een heel nieuw gevoel van vrijheid. Ik was ergens mee bezig. Ik had een doel. En het bleef niet onopgemerkt”.

Een opdracht voelen

Vele jaren na de gebeurtenis op de berg Moria trouwde Isaac met Rebecca, een vrouw uit het land Haran. De geschiedenis leek zich te herhalen, Rebecca raakte maar niet zwanger en Abraham stierf zonder dat hij zijn droom op een groot nageslacht in vervulling had zien gaan. Na de dagen van rouw is het gebeurd. “Kom”, zegt Isaac op een ochtend tegen Rebecca. Hij heeft twee ezels beladen en daar gaan ze. Rebecca vraagt niets. Drie dagreizen verder komen ze in het land van de Moria. Als de ezels niet meer verder kunnen door het dichte struikgewas, bestijgen ze de laatste hoogte te voet en staan tenslotte stil op de top van de berg. “Hier was het”, zegt Isaac en hij wijst naar een soort altaar van grote zwerfkeien. “Hier was het”, herhaalt hij. En hij vertelt wat hij zo vaak van zijn vader had gehoord. Dat Abraham lang geleden in opdracht van God zijn verleden los moest laten en daarom zijn vaderland en alles wat hij had moest verlaten, het onbekende tegemoet. En dat God hem hier op de Moria had opgedragen om in zijn zoon Isaac ook zijn toekomst los te laten. Isaac praat en praat maar door. Dat zijn vader hem had willen offeren aan God, maar dat het op bevel van diezelfde God niet doorging. En dat hijzelf sindsdien, niet opgedragen aan God, een eigen opdracht voelde, maar niet wist welke. Rebecca heeft Isaac nog nooit zoveel horen vertellen. Alles vertelt hij, alles en ze ziet dat het hem goed doet.

Iets vinden wat bij me past

“Sinds ik hier in Moria woon, praat ik”, vertelt de jongeman in de tuin.
“Daarvoor niet, nooit. Die verkeerde keuzes, de schulden die ik heb, dat drukt enorm. Praten lucht op.
Niet dat dat zo makkelijk gaat. Ik bouw vaak een muur om me heen. Dat gaat vanzelf. Doe ik heel bijdehand en maar lachen, lachen. Maar hier vragen ze: “wat zit daaronder?”
Dan ga je naar jezelf kijken. Moeilijk. Maar het moet wel. Anders blijf je hangen in die oude sleur. Ja, en die trekt. Ik heb al een paar keer een terugval gehad. Weer gesnoven, drank erbij. Nu mag ik het hier echt niet meer verkloten. Dat wil ik ook niet.
Je moet dat oude leven loslaten. Dat moet je zelf inzien. Dat kunnen anderen je wel vertellen, maar als je dat zelf niet inziet dan ga je die keuze ook niet maken. Ik moet zelf dat kansloze verhaal afsluiten. Anders kom ik niet vooruit. Ik wil vooruit. Waarmee? Ik heb heel wat baantjes gehad waar ik wel heel wat verdiende, maar er was geen flikker aan. Dat hou je ook maar even vol. Ik wil graag een opleiding volgen en dan iets vinden wat bij me past. Dat is het belangrijkste. Als dat lukt, dan komt de rest niet vanzelf, maar wordt het wel makkelijker. En verder? Ik kan niet in een glazen bol kijken. Ik kan alleen maar hopen. Je hebt ook geluk nodig en toeval en mensen die iets in je zien”.

Wartoe

“En?” vraagt Isaac tenslotte aan Rebecca. “Wat denk je?” “Ik ben blij dat je het me hebt verteld” antwoordt ze. “Ook al begrijp ik niet dat Abraham zó ver kon gaan. Waarom deed hij het? Waarom?” “Misschien is dat de goede vraag niet”, zegt Isaac. “Misschien gaat het niet om het waarom, maar om het waartóe”. Dan zucht hij diep. Hij heeft lucht gekregen, ruimte. Hij is blij dat hij leeft. Hij weet dat hij nooit een knoestige eik zal worden, eerder een riet, mee bewegend met de wind. En hij bidt dat God hem niet breken zal. Dan dalen ze af van de berg Moria die ook wel wordt genoemd: God heeft gezien. “En ons grote nageslacht dat we nog steeds niet hebben?”, vraagt Rebecca aan Isaac. “We zien wel”, zegt Isaac. Dan lachen ze samen.

Colofon

Uitgave ter gelegenheid van het 15 jarig bestaan van Stichting Moira

Tekst: Thérèse Heijne

Foto omslag: Eucalyptus | Annelies de Wildt

Ontwerp en lay-out: Vormweijs^{bn} | Nijmegen

© Stichting Moira, Louiseweg 12, 6523 NB Nijmegen | www.stichtingmoria.nl

